

העיקרון והאבסורד / נתן אלתרמן

1

בוויכוח הציבורי על "עתיד השטחים המוחזקים" נשתלבה בזמן האחרון נימה חדשה. היא נימתם של משכילים צעירים – ליתר תוקף: אינטלקטואלים – שדעתם לגבי זכות נוכחותנו בשטחים הנ"ל היא דעה שלישית בתכלית, אך אין הם מסתפקים בהבעת דעתם ובהיאבקות למענה. הם מרחיבים את היריעה ודנים לא רק בנושא גופו אלא גם במשתמע מתוכו. משום כך הם רואים זכות וחובה לעצמם להכריז על התדהמה התוקפת אותם לנוכח גל השוביניות העכורה ורוח הקנאות האי-ראציונאלית, הסוחפים את העם בישראל.

ייתכן שהם רואים דברים שעין פשוטה עוד אינה מסוגלת לראות. אינני יודע מה העובדות שעל-פיהן הם קובעים דיאגנוזה שלהם. על-כל-פנים תדהמתם היא, כנראה, עובדה קיימת.

את אלה שסבורים שעלינו לעמוד על זכותנו לגבי ארץ-ישראל הטבעית והשלמה מגדירים הנדהמים הללו כאנשים הדוגלים בסיסמות של "אין שלום, כי אם במלחמה" ו"תחי תעשיית הנצחון" ו"יחי הברזל". הגדרות אלו הן רק דוגמא אחרונה (מתוך מאמר של אורפז) ואין הן אלא חוליה בשרשרת. יחסם השלילי של גלויי-עיניים אלה אל יצרי ההתפשטות המשתוללים סביב מצא כבר ביטוי בכמה מעתונינו, ובשבוע זה הובע הלך-רוחם גם בשבועון הצרפתי הנודע "אופסרבאטר", ששלחו בישראל מספר על שיחה עם "מרצה צעיר לסוציולוגיה" ומוסר, כי "יש מודאגים בישראל לנוכח גל הלאומנות הפושט במדינה, גל שאֶפּיו הקלריקאלי-מיליטאריסטי מעורר חששות", וכי תופעה זו של "חלומות גדלות היסטורית וביבלית" מדאיגה את חוגי השמאל "הרואים בכך אם לא סכנת פאשיזאציה של המדינה, הרי לפחות משהו דומה לזה מאוד".

2

ראוי להוסיף, כי המודאגים והנדהמים הללו כבר הספיקו אפילו לקשור לראשי-עצמם עטרות-קוצים של נרדפים השומרים על הפכחון ועל הבינה כנגד שכורי-הנצחון ועל העיקרון המוסרי כנגד יצר הכיבוש וההתפשטות. עיקר טענתם ומחאתם של שומרי זיק-הבינה הוא בכך שבדברנו על זכות שליטתנו ב"שטחים הכבושים" אנו שוכחים כי שטחים אלה מיושבים אוכלוסיה ערבית, שרצונה אינו כרצוננו ודעתה אינה כדעתנו. אנו מבטלים בלבנו עובדה זו – כך טוענים בעלי העיקרון המוסרי – מפני שאוכלוסים אלה הם "רק ערבים", ומשום כך אנו מרשים לעצמנו את "שיעבוד רצונם החפשי, האישי והלאומי" בלי לחשוב "מה יהיה אם תושבי-השטחים הכבודים יאמרו לנו בלשונם המחוּספסת, מעוטת המלים: לא רוצה"...

אגב, עובדה זו, שבשטחים הכבושים יושבים ערבים שאינם שֵׁים לשלטון ישראל מובטלת ומודגשת על-ידי המוכיחים בתקיפות כה רבה, עד כי יש רצון לשאול אותם קודם-כל אם שמו לב לכך שגם בגבולותיה הקודמים של ישראל ישבו ויושבים ערבים שהמדינה היהודית לא היתה פרי

רצונם החפשי, ואם לא מן הדין הוא שאותו עיקרון מוסרי של התחשבות בדעתם צריך לחול גם על מדינת ישראל כולה.

אין אני שואל זאת לשם נצחנות גרידא, מכל תוכן דבריהם ונימת טענותיהם של בעלי תוכחה אלה מסתבר יפה גם היסוד הרעוע של עצם זכותנו להימצא בארץ זו, אף בגבולותיה הקודמים. אינני אומר שאסור להעלות לדיון זכות זו. שום נושא אינו טאבו. אך במקרה זה, כמו במקרים אחרים, טוב שיהא ברור על מה סובב הוויכוח.

3

מציאותם של תושבים ערבים ב"שטחים המוחזקים" אינה, כידוע, בגדר חידוש. השאלה היא רק מה מהסקנה המתבקשת מכך. אין ספק כי המסקנה הראשונה והיסודית היא החובה ליתן לאוכלוסים אלה את זכויות האזרח, את ההגנה המשפטית, את חופש הדת וכיוצא באלה. הנני מעז לומר איפוא כי בענין זה מתפרצים בעלי העיקרון המוסרי אל דלתיים פתוחות, שכן כל דיונינו ב"בעיה הדמוגראפית" של שליטתנו בשטחים אלה נובעים מכך שמנוי וגמור עמנו לבסס שליטה זו של עקרון שוויון-הזכויות וחירויות-האזרח. כל הכרתנו בדחיפותה של בעית העליה כיום הלא עיקרה נעוץ בכך שאוכלוסיה ערבית בעלת שוויון-זכויות לגבי החוקה והמשפט עשויה להפר את מאזן הרוב והמיעוט במדינה ולהיעשות אפילו לכוח מכריע בכנסת.

הנני שולל איפוא מבעלי העיקרון המוסרי את הזכות להזכיר לנו בתקיפות רבה כל-כך את עובדת מציאותם של ערבים "בשטחים הכבושים" ואת המגיע להם בתחום הזכויות האנושיות והאזרחיות.

לא על כך אנו דנים. הוויכוח מתחיל מאותה נקודה של אבסורד שממנה מסתבר, לדעתם של בעלי העיקרון הנ"ל, כי אי-הסכמתה של אוכלוסיה ערבית זו לשלטון ישראלי צריכה להיות לנו סיבה מספקת כדי שנוותר על זכויות עברו ועתידו של העם היהודי בארץ זו רק למען קיומה של פיקציה ממלכתית ערבית שאין לה כל שרשים באיזור זה, לא מצד ההיסטורי ולא מצד החוק הבינלאומי הקיים.

הנני סבור, כי תשב ערבי האומר, בלשונו המוחוספסת" שאין הוא רוצה בשלטון ישראלי, רשאי לחפש לו שלטון אחר בכל אחת מן המדינות המוסלמיות המשתרעות מהודו ועד חרטום, אך תהא זו הפרזה מסויימת אם נאמר, כי אנו חייבים להביא לו שלטון ערבי זה במו ידינו על-ידי שנסתלק מכאן. אינני סבור כי שעה שתושב ערבי אומר "לא רוצה", ואפילו הוא אומר זאת בצדק גמור, עלינו לוותר לו על ישועת הנצחון של המלחמה, שנערכה אל מול סכנת הכליון, ולהחזיר לידינו את הפקדון, הנמצא עכשיו בידינו ושאונו חייבים לשמרו בגזר הזכרון והיסורים של עמנו. שום אירוניה ושום לגלוג על זכויות מורשת זו ועל משמעותה לא ישנו כאן הרבה. הלשון העברית, שבה מנוסח הלגלוג על זכות זו, היא עצמה מטפחת על פניו, שכן היא אחד הגילויים המובהקים והמוחשיים של זכרון היסטורי ושל חובה קיימת. יש ענינים אשר שום מרכאות כפולות של אירוניה אינן יכולות להפריכם ולשימם לצחוק.

מי שעושה את מציאותה של אוכלוסיה ערבית באיזור "הגדה" נימוק מכריע לויתור על שטחים אלה צריך גם לשים אל לב כי היה זמן בעבר הקרוב למדי, שבו היתה כאן לא רק נוכחות ערבית בלבד. העובדה שהישוב היהודי בחברן נטבח בפוגרום ערבי בשנת 1929 ושישויבים יהודיים נחרבו ונשרפו בהתקפת-החמס הערבית בשנת 1948, עוד אינם מוכיחים שעקרונות-המוסר מחייבים אותה לשאול את פי התושבים הערבים אם אין להם התנגדות שניישב כאן שוב יהודים, ואם אין הסכמה לכך הרינו קמים ומסתלקים.

כל האומר שאישור זכותנו על ארץ-ישראל השלמה פירושו עידוד גל עכור של נטיות פאשיסטיות, צריך לומר כי כל ענין שיבת-ציון הוא גל עכור של שוביניזם ושירת "ציון הלא תשאל" היא שירה פאשיסטית ומלחמת גוש-עציון נגד שפעת המתנפלים היתה מלחמה של קומץ פאשיסטים נגד החוק והמשפט שהשתררו סוף-סוף בחבל-ארץ זה ושעכשיו אסור לנו להפר אותם.

5

הזמן הוא סבוך ורב-מבחנים, אך הדרך לעבור בו אינה דרך של כינויים מוכנים ושל הגדרות שאולות. מי שטוען, אחרי סכנת הכליון שאיימה על ישראל ואחרי הנצחון שהביא ישועה להמשך תולדות העם, כי עמידתנו על הגבולות הללו היא אוקופאציה צבאית גרידא וכי עלינו להסתלק מחבל-ארץ זה רק משום שאנו מונעים בכך מן התושבים את חופש ההגדרה העצמית המדינית, מוציא את עקרונות-המוסר מן התחום שבו הם יסודי-עולם והופך אותם לאביזר של טרקלין ספרותי.

בעלי העיקרון המוסרי הזה רשאים, כמובן, להכריז שזכויות הערבים בשטח הזה הופכות את נוכחותנו בו לנישול. בעלי העיקרון המוסרי רשאים להכריז כך אפילו בפגישות אמנים ואנשי-רוח הנערכות בכפר ערבי נטוש שנהפך לשיכון של שבע אמנויות, ואף במועדוני-לילה ומועדוני ספרות המשגשים בבתים נטושים של ערביי יפו לשעבר. לא חשוב. העיקרון נשאר עיקרון ואיני מערער עליו. אך שעה שמסיקים מתוך עיקרון זה מסקנות המבטלות את זכויות קיומו וכורח קיומו של עם ישראל, שגם הוא אינו זר כאן לחלוטין, נהפך עיקרון זה לפארודיה על צדק ועל מוסר. הלחץ שבו נצטרך לעמוד לשמירת גבולותיה של המפה החדשה יהיה רב, ואין לדעת כיצד יתגלגלו הדברים, אך מי שמכחיש את הצורך לעשות הכל כדי שנחזיק מעמד על אדמה עתיקה וחדשה זו, רק מפני שהאוכלוסיה הערבית אינה מקבלת בדרך זו את זכות ההגדרה הלאומית והמדינית המלאה, הופך את כל קורות ההתנחלות היהודית בארץ-ישראל ואת תולדות העם היהודי לשעשוע שאפשר היה למצוא קל ממנו.

עטרת הקוצים שבעלי הדעה הזו מתעטרים בה אינה עשויה קוצים וברקנים של מציאות, אלא קוצי-נייר ליטראטיים. עולם המסתורין המשכילי שדעה כזאת צומחת מתוכו אולי אינו שוביני ואינו "ביבלי" ואינו פאשיסטי, אך אין זה עושה אותו מופרך פחות לעומת צו המוסר האמיתי ולעומת מידות הפכחון וכובד-הראש המינימאלי היאות לענין זה.